

وزارت آموزش پرورش

پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

خلاصه گزارش طرح ملی:

بررسی مشکلات سلامت عمومی (جسمی، روانی و اجتماعی)، بهزیستی روانشناختی و شیوع اختلالات و مشکلات مزمن سلامت در معلمان: سنجش مدل تبیینی براساس عوامل حفاظتی / خطرناک

مجری:

دکتر مسلم پرتو

ناظر:

دکتر حسن ضیاءالدینی

زمستان ۱۳۹۳

خلاصه گزارش طرح:

بررسی مشکلات سلامت عمومی (جسمی، روانی و اجتماعی)، بهزیستی روانشناختی و شیوع اختلالات و مشکلات مزمن سلامت در معلمان: سنجش مدل تبیینی براساس عوامل حفاظتی / خطر ساز
مجری: دکتر مسلم پرتو؛ ناظر: دکتر حسن ضیاءالدینی؛ سال: ۱۳۹۳.

هدف کلی پژوهش

بررسی وضعیت سلامت عمومی (جسمی، روانی و اجتماعی)، بهزیستی روانشناختی و شیوع انواع بیماری‌ها و مشکلات مزمن سلامت در معلمان و آزمون الگوهای تبیینی مشکلات سلامت و بهزیستی روانشناختی بر مبنای نقش مستقیم و غیرمستقیم بهشیاری و خود کارآمدی، و نیز نقش واسطه‌ای راهبردهای مقابله و استرس ادراک شده

سوالها و فرضیه‌ها

سؤال‌های پژوهش

۱- میزان شیوع انواع مشکلات سلامت عمومی (جسمی، روانی و اجتماعی) در معلمان چقدر است؟ آیا مشکلات سلامت عمومی معلمان بر حسب متغیرهای اجتماعی و جمعیت شناختی (مانند سن، جنس، سابقه خدمت، نوع استخدام، نوع مدرسه، وضعیت اجتماعی- اقتصادی و سطح مقطع تحصیلی) متفاوت است؟ تأثیر فرآیندهای تعاملی این متغیرها چگونه است؟

۲- میزان شیوع انواع بیماری‌ها و مشکلات مزمن سلامت در معلمان چقدر است؟ آیا مشکلات مزمن سلامت معلمان بر حسب متغیرهای اجتماعی و جمعیت شناختی (مانند سن، جنس، سابقه خدمت، نوع استخدام، نوع مدرسه، وضعیت اجتماعی- اقتصادی و سطح مقطع تحصیلی) متفاوت است؟ تأثیر فرآیندهای تعاملی این متغیرها چگونه است؟

۳- سطح بهزیستی روانشناختی معلمان چقدر است؟ آیا بهزیستی روانشناختی معلمان بر حسب متغیرهای اجتماعی و جمعیت شناختی (مانند سن، جنس، سابقه خدمت، نوع استخدام، نوع مدرسه، وضعیت اجتماعی- اقتصادی و سطح مقطع تحصیلی) متفاوت است؟ تأثیر فرآیندهای تعاملی این متغیرها چگونه است؟

فرضیه‌های پژوهش

۱- بهشیاری و خود کارآمدی، به صورت مستقیم، و نیز به صورت غیر مستقیم و از طریق مقابله کارآمد/ ناکارآمد و استرس ادراک شده پیش‌بینی کننده معنی‌دار مشکلات سلامت عمومی (جسمی، روانی و اجتماعی) معلمان است. بهشیاری با خود کارآمدی رابطه مثبت دارد. بهشیاری و خود کارآمدی با مقابله کارآمد رابطه مثبت و با مقابله ناکارآمد، استرس ادراک شده و مشکلات سلامت عمومی معلمان رابطه منفی دارد.

۲- بهشیاری و خود کارآمدی، به صورت مستقیم، و نیز به صورت غیرمستقیم و از طریق مقابله کارآمد/ ناکارآمد و استرس ادراک شده پیش‌بینی کننده معنی‌دار بیماری‌ها و مشکلات مزمن سلامت معلمان است. بهشیاری و خود کارآمدی با مقابله کارآمد رابطه مثبت و با مقابله ناکارآمد، استرس ادراک شده، و بیماری‌ها و مشکلات مزمن سلامت معلمان رابطه منفی دارد.

۳- بهشیاری و خود کارآمدی، به صورت مستقیم، و نیز به صورت غیرمستقیم و از طریق مقابله کارآمد/ مقابله ناکارآمد و استرس ادراک شده پیش‌بینی کننده معنی‌دار بهزیستی روانشناختی معلمان است. بهشیاری و خود کارآمدی با مقابله کارآمد و بهزیستی روانشناختی رابطه مثبت و با مقابله ناکارآمد و استرس ادراک شده معلمان رابطه منفی دارد.

ابزارهای گردآوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات از ۷ پرسشنامه و مقیاس به شرح زیر استفاده شده است:
آزمون سلامت عمومی ۲۸- (GHQ)؛ مقیاس توجه و آگاهی بهشیار (MAAS)؛ مقیاس خودکارآمدی (GSE)؛ مقیاس استرس ادراک شده (PSS)؛ مقیاس سلامت روانی (بشارت- ۲۸، ۱۳۸۷b)؛ مقیاس سبکهای مقابله تهران (TCSS)؛ پرسشنامه بیماری‌های جسمی و مشکلات یا شرایط مزمن سلامت (PDCHCQ).

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه برداری

جامعه آماری پژوهش حاضر معلمان زن و مرد است که در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ در مدارس مقاطع مختلف تحصیلی آموزش و پرورش در مناطق شهری و روستایی کشور به تدریس اشتغال دارند. تعداد کل جامعه آماری معلمان سه مقطع تحصیلی ابتدایی، متوسطه اول (راهنمایی) و متوسطه دوم (دبیرستان) برابر با ۵۹۴۷۱۹ است. حدود ۴۲۵۰ نفر از معلمان به عنوان حجم نمونه کل از ۶ استان آذربایجان شرقی، اصفهان، شهر تهران، خراسان جنوبی، گیلان و هرمزگان به صورت تصادفی انتخاب شده است.

روشهای تحلیل اطلاعات

برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش از آمارهای توصیفی مانند فراوانی و درصد، آزمون t و روش تحلیل واریانس استفاده شده است. برای ارزیابی مدل‌های فرضی و آزمون فرضیه‌های پژوهش از روش معادلات ساختاری براساس نرم‌افزار لیزرل استفاده شده است.

چکیده نتایج و یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که حدود ۲۸/۸ درصد از معلمان دارای مشکلات سلامت عمومی هستند. از میان متغیرهای جمعیت‌شناختی، اثر اصلی سن روی مشکلات سلامت عمومی معنی‌دار است. افراد متعلق به طبقه اجتماعی- اقتصادی بالا کمترین میزان مشکلات سلامت عمومی و افراد متعلق به طبقه اجتماعی- اقتصادی متوسط بیشترین مشکلات سلامت عمومی دارند و این تفاوت‌ها از لحاظ آماری معنی‌دار است. میزان مشکلات در معلمان مدارس دولتی

به‌طور معنی‌دار بیشتر از معلمان مدارس غیر دولتی است. حدود ۴۱ درصد از معلمان فاقد مشکلات و بیماری جسمی هستند. حدود ۱۶ درصد از معلمان به یک مشکل و بیماری جسمی مبتلا هستند. حدود ۱۰ درصد از معلمان به دو مشکل و بیماری جسمی مبتلا هستند. حدود ۳۳ درصد از معلمان حد اقل به ۳ مشکل و بیماری جسمی مبتلا هستند. استرس ادراک شده، مقابله کارآمد با و مقابله ناکارآمد قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده معنی‌دار مشکلات سلامت عمومی در معلمان مورد مطالعه است که بر مشکلات سلامت عمومی تأثیر می‌گذارد. استرس ادراک شده و خود کارآمدی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده معنی‌دار بیماری‌ها و مشکلات مزمن سلامت در معلمان مورد مطالعه است. مقابله کارآمد، خود کارآمدی، و به‌شیراری پیش‌بینی‌کننده معنی‌دار بهزیستی روانشناختی در معلمان مورد مطالعه است که با آن رابطه مثبت دارند و استرس ادراک شده و مقابله ناکارآمد با بهزیستی روانشناختی رابطه منفی دارند.